

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Пра Магдалену гаварылі на Уздзеншчыне

Выйшаў у свет зборнік “Асветніца і мецэнатка”, прысвечаны 150-годдзю з дня нараджэння Магдалены з роду Завішаў Радзівіл (1861—1945)

Багдана Лідская

Магдалена Радзівіл — вядомая дзяўчка беларускага нацыянальнага адраджэння на заранку XX стагоддзя. У прадмове да кнігі яе ўкладальніца, паэтэса і літаратуразнавец Ірына Багдановіч адзначае: кнігіна годна і вынікова спрычынілася да адраджэння беларускай культуры. Ды яе імем пакуль што не названа вуліца ў Мінску, хаця яна тут жыла. Не прымацавана і мемарыяльная дошка на доме па вуліцы Савецкай, 19, які памятае яе крокі. Аднак ёсць добрая вестка, што імем спадарыні Магдалены Радзівіл назавуць вуліцу ў новым мікрараёне горада Узды. Чаму там? Бо ў наваколлі Узды знаходзіліся родавыя ўладанні княгіні, што дасталіся ёй у спадчыну па бацьку Яну Казіміру Завішу. Менавіта там і адтуль — з палаца ў Кухцічах (цяпер пасёлак Першамайск) — разгортвалася плённая беларуская дзейнасць княгіні-патрыёткі, асветніцы і мецэнаткі, якая фінансавала выданне “Вянка” Максіма Багдановіча, кніг Канстанцыі Буйлы, Якуба Коласа, Янкі Купалы.

Асноўная частка кнігі — гэта матэрыялы “круглага стала”, прысвечанага 150-м угодкам княгіні, арганізатарамі якога выступілі Міжнародная асацыяцыя беларусістаў і Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Нагадаю, пад час правядзення ўрачыстасці акадэмік-сакратар АДДЗлення гуманітарных навук і мастацтваў доктар гістарычных навук Аляксандр Каваленя звярнуў увагу на важнасць і прыярытэтнасць такога кірунку працы, як вяртанне забытых імёнаў дзяўчаў беларускай культуры. Старшыня Камітэта Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, пра Магдалену гаварылі на Уздзеншчыне

Магдалена Радзівіл з дачкой. З карціны невядомага мастака

беларусістаў акадэмік НАН Беларусі, доктар гістарычных навук Міхаіл Касцюк у прывітальным слове адзначыў велізарны ўклад такіх асоб, як Магдалена Радзівіл, у беларускі адраджэнскі рух пачатку XX стагоддзя.

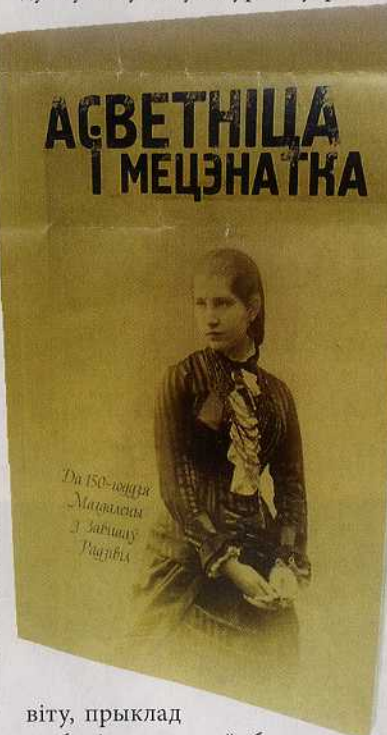
Супрацоўнікамі бібліятэкі быў падрыхтаваны і пад час імпрэзы дэманстраваўся дакументальны фільм “Старонкі жыцця вядомай мецэнаткі”. Экспанавалася выстаўка беларускіх выданняў, да якіх мела дачыненне княгіня Магдалена. Даволі аб’ёмная, каштоўная бібліятэка гэтай выстаўкі і артыкул загадчыка сектара кнігазнаўства АДДЗела рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі Алены Цітавец аб яе сутнасці змешчаны ў згаданай кнізе. Многіх зацікавіць і змешчанае ў зборніку выступленне супрацоўніцы Уздзенскага раённага краязнаўчага музея Ірыны Віяленцій, якая падкрэсліла: землякі памятаюць пра чынныя гаспадарчыя і культурныя справы Магда-

лены Радзівіл, прадстаўнікоў родаў Завішаў і Кавячыньскіх на Уздзеншчыне. Пра апошні прытулак княгіні Магдалены ў швейцарскім горадзе Фрыбуры пад апекаю сясцёр-дамініканак (жывучы ў іх кляштары яна вядома “каронкі”-ружанцы) распаўядае ў сваім артыкуле Часовы павераны ў справах Рэспублікі Беларусь у Швейцарыі Андрэй Кулажанка. Кухціцкая сядзіба — родавае гняздо Магдалены (ад палацавай забудовы захаваліся цяпер толькі два флігелі) стала тэмай артыкула даследчыка даўніх сядзібна-паркавых ансамбляў Беларусі доктара біялагічных навук прафесара Анатоля Федарука. Аб ролі і дзейнасці Магдалены Радзівіл у беларускім адраджэнскім руху распаўяла літаратуразнавец і паэтэса Ірына Багдановіч.

Чым яшчэ адметная кніга? У ёй ёсць архіўна-мемарыяльны раздзел “Лісты, успаміны, рэдкія публікацыі”, дзе ўпершыню змешчаны ліст княгіні Магда-

лены ад 1913 года да Міністра ўнутраных спраў Расійскай імперыі Мікалая Маклакова аб стане пабудовы каталіцкіх святыняў у Мінску (публікацыя кандыдатаў філалагічных навук, супрацоўнікаў Інстытута гісторыі НАН Беларусі Андрэя Унучака і Валянціны Яноўскай). Змешчаны фрагмент уласных успамінаў Магдалены Радзівіл перыяду эміграцыі (пераклад з французскай мовы Веры Дзявольскай, публікацыя пісьменніка Віктара Хурсіка). Змешчаны поўны тэкст успамінаў служачага ў маёнтках Магдалены ў 1917-18 гадах Юстына Мурашкі.

Кнігу “Асветніца і мецэнатка” можна разглядаць як сціплы, але самавіты помнік княгіні Магдалене, як прыклад служэння роднаму краю, яго гаспадарчаму, духоўнаму і культурнаму роск-

віту, прыклад любові да роднай беларускай мовы, якую яна старанна захоўвала і пашырала. Будучы арыстакраткай, сваёй

Спадарыня Магдалена ў маладосці

прыхільнасцю да беларушчыны яна заслужыла на мянушку “хлопаманкі” — так, як у свой час і Францішак Багушэвіч.

Першыя прэзентацыі кнігі адбыліся, як і трэба было чакаць, у бацькоўскім краі Магдалены — на Уздзеншчыне. Па ініцыятыве дырэктара тамтэйшага прадпрыемства “Аграмашсервіс” Аляксандра Нікіткі, які рупліва клапаціцца аб захаванні культурных каштоўнасцей на сваёй радзіме і які паспрыяў выхаду кнігі, былі наладжаны дзве сустрэчы з Ірынай Багдановіч, укладальніцай кнігі ды адной з яе аўтарак. Яна выступіла перад прадпрыемальнікамі Узды і старшакласнікамі раённай гімназіі. Асаблівай мэтай першай сустрэчы было на прыкладзе Магдалены Радзівіл заахвоціць мясцовых прадстаўнікоў бізнесу падтрымліваць культурныя ініцыятывы, спрычыніцца да рэстаўрацыі старажытнай каванай касцельнай брамы ў самым цэнтры Узды, якая цяпер у крытычным стане і чакае на сваё аднаўленне. Няпросты лёс і ў старажытнага кальвінскага збору, што стаіць на тэрыторыі былога кухціцкага маёнтка княгіні Магдалены. Гэтаму помніку-святыні сёлета споўнілася 450 гадоў, з нагоды чаго А.Нікіткам быў ініцыяваны выпуск памятнага наскеннага календара на 2013 год. Нагадаем, падобны календар, прысвечаны Магдалене Радзівіл, быў выпушчаны ім жа ў 2011-м да яе 150-годдзя.

Імя Магдалены Радзівіл, яе руплівасць на ніве беларускага нацыянальнага адраджэння, шчодрая фундацыя выданняў і арганізацый, яе любоў да беларускай мовы не забыты ў Беларусі. Будзем спадзявацца, што і паслужаць яшчэ натхняльным узорам для нашчадкаў.